

Senetav september

■ Mihklikuu oli väga märg ja tuuline, kuid soe.

Esimene sügiskuu sarnanes eelnenud suvekuudega: sadas palju ning õhutemperatuuri üle ei saanud nuriseda.

Võiks isegi öelda: oli päris lämmi: Tartumaal on viimase poolsajandi jooksul vaid viis-kuus mihklikuud olnud tänavusest soojemad.

Kaks kraadi üle normi

Kogu Eesti ala keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis 12,5° – ligi kaks kraadi enam pikaajalisest keskmisest ehk normist.

Et meri sügiseti soojaveo boilerina töötab, siis pole ime, et kõige kõrgemad temperatuurinäitajad saadi saartelt (Vilsandi 14,7° ja Ristna 14,4°), Pandivere kõrgustikul oli märksa jahedam – kuu keskmised temperatuurid olid seal 11,8 kraadi ümber.

Kõige mõnusam aeg oli kahtlemata kuu keskpaik: kolm kraadi soojem tavalisest. Ka vihma tuli mõistlikult ehk normi piires. Maksimumtemperatuuriks mõõdeti sel perioodil: 22° Mustvees 11. kuupäeval.

Kui mõnel aastal algab öökülmade aeg juba augustis, ja

mis veelgi hullem – ka lumi sajab maha (nagu 1978. a septembri lõpul), siis tänavu sai kuu lõpuni imetleda õiteilu.

Esimene, mitte eriti kõva sügiskülm registreeriti 9. septembri hommikul, kui Türiil langes õhutemperatuur 2 cm kõrgusel, kus on kõige jahedam, 3,2 miinuskraadini (Lääne-Nigulas oli –2,3, Kuusikul –1,8 ja Jõgeval –1,5°).

Kogu Eesti keskmiseks sademetehulgaks rehkendati täpselt 100 mm – 20 mm enam kui eelmisel kuul. Tavalisest ligi kaks korda rohkem sai vihma Jõhvi (157 mm) ja Narva-Jõesuu (137 mm), normist vähem aga Hiiumaa (Ristna 52 mm).

September jääb meelde ka kui tormine kuu: isegi Tartumaal, sügaval sisemaal ületasid 17 päeval tuulepuhangud 10 m/s. Mitmel korral kõmises köu ja rabistas rahetki.

Ilmast mujal

Ka mujal oli ilmaelu rahutu. Vaikse ookeani lääneosa 18 taifuunist ründas Jaapani saarestikku rekordarv – seitse. Viimane neist, Meari (korea keeles 'kaja') tappis vähemalt

19 inimest, vihma sadas kohati Eesti aastane kogus – 600 mm!

Viimase 15 aasta rängim uputus tabas Bangladeshi. Ööpäevasteks sademetehulkadeks mõõdeti seal 250 kuni 340 mm. Pealinna Dhaka tänavad oli paksu veekihi all.

Rohkem kuulsime orkaanidest Atlandil. Kuue nädala jooksul tabas ilusa ilma poolest kuulsat Florida osariiki neli võimsat orkaani, neist oli Ivan Julm viienda ehk kõrgeima kategooria vääriline. Kõige enam tappis elanikke aga Jeanne – Haitil üle 2000.

Kõik selle orkaanide hooaja (1. juuni – 31. november) suurtormid paistavad silma oma aeglase kulgemisega (13 kuni 15 km/h). Sestap on neil küllalt aega ka vee kallamiseks.

Mõnel riigil läks eriti kehvasti. Haiti alles toibus neli kuud varem teda tabanud üleujutusest, kui kallale tuli Jeanne. Tänu hästi organiseeritud evakatsioonile pääses aga USA suurtest ohvritest.

Täpselt 104 aastat tagasi hukkus Mehhiko lahe ääres Texase osariigi linnas Galvestonis suure tormilaine tõttu vähemalt 8000 elanikku.

Ilmast muiste

Mihklikuu 1904 oli Tartus õhu-soojalt päris normaalne (10,1°), samas väga kuiv (11 mm).

Postimehele anti teada: Otepäält. Peaks Looja ometigi sügist pikendama, et sellegi kokku saaks, mis põllule jäetud! Kartulid on väikseks jäänud, keetes olla neil nagu nahk ümber.

Tartust. Öö-külmad on tulnud ja kõikidelt, kellel põllu ja maaga tegemist, rõõmsa meele viinud. Külmade tagajärjed on üle maa näha. Külm

on kartulipääseld, herved, oad ju pea igal pool täiesti ära tõmmanud – ainult mõnel kõrgemal kohal olivad kõvemad kartulitõud vastu pidanud.

Nähtavasti mõjub kevadine külviaeg tagant järele väga palju – Põltsamaa pool, kus liivakas maa soojem, aitas ilm vilja varemalt valmistada.

Vastseliinast. Juba 5. septembri hommikul olivad kartulivarred pehmed, nagu keedetud, kõik, mis külma kardab, oli must, külmast tabatud.

AIN KALLIS

HEIKI MAIBERG